

ФІЛОСОФІЯ

УДК 316.4

DOI: <https://doi.org/10.21564/2663-5704.69.357191>

Данильян Олег Геннадійович, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна

e-mail: odana@i.ua

ORCID ID: 0000-0001-5308-4664

Дзьобань Олександр Петрович, доктор філософських наук, професор, головний науковий співробітник, Державна наукова установа «Інститут інформації, безпеки і права Національної академії правових наук України», м. Харків, Україна

e-mail: a_dzeban@ukr.net

ORCID ID: 0000-0002-2075-7508

ОСВІТА ЯК ПОСЛУГА VS ОСВІТА ЯК ЦІННІСТЬ: РИЗИКОВА ДИНАМІКА В УМОВАХ МЕРЕЖЕВИХ КОМУНІКАЦІЙ

У статті досліджено трансформацію інституційної структури освіти в умовах формування мережевого суспільства. Аналізуються якісно нові риси сучасної соціальної реальності, такі як пластичність, варіативність і непередбачуваність, що зумовлюють необхідність адаптації освітніх фреймів. Запропоновано класифікацію форм освіти на основі критеріїв рухливості й стійкості: інституційно стійкі (традиційні заклади вищої освіти) та слабоінституціоналізовані (онлайн-школи, платформи для самоосвіти, коучинг). Доводиться, що сучасна освіта перебуває в стані інтенсивної боротьби між двома парадигмами: з одного боку, мережева логіка та ринкові відносини стимулюють сприйняття освіти як комерційної послуги, орієнтованої на миттєвий результат, з іншого боку, зберігається розуміння освіти як фундаментальної традиційної цінності. Обґрунтовується висновок про можливість подолання ризикової динаміки лише за умови комплексної трансформації інституту освіти.

Ключові слова: мережеве суспільство, мережеві комунікації, штучний інтелект, цифровізація освіти, медіатизація освіти, інформаційно ємний топос, аксіологічні ризики.

Постановка проблеми. Сучасна соціальна реальність характеризується набором якісно нових рис, серед яких ключовими є пластичність, варіативність, ризикованість та непередбачуваність соціального буття. Умови глобальної цифровізації, інформатизації та віртуалізації світу деформують традиційний соціальний простір, створюючи нову конфігурацію структур, що безпосередньо впливає на всі аспекти людської життєдіяльності. У цьому контексті особливої гостроти набуває проблема трансформації освітньої сфери, оскільки усталені соціокультурні практики, які століттями демонстрували свою ефективність, змушені адаптуватися до динамічно мінливого середовища мережевого соціуму. Таким чином, дослідження динаміки інституційних форм освіти в умовах мережевого суспільства є не просто науковим завданням, а нагальною потребою для розуміння майбутнього людського капіталу. Пошук механізмів, які дозволять поєднати технологічний прогрес із ціннісним розвитком особистості, є стратегічним пріоритетом для стабільного розвитку соціуму в епоху глобальних змін.

Результати *аналізу наукових джерел і публікацій* свідчать, що освітній проблематиці в сучасних соціокультурних умовах присвячено багато наукових праць. У працях, зокрема, вітчизняних авторів досліджуються здебільшого прикладні проблеми сучасної освіти: компетентнісні та траєкторні аспекти [1; 2], управлінські особливості [3; 4], дидактичні [5; 6] й соціологічні [7; 8] аспекти і под. Разом із тим, віддаючи належне внеску дослідників у розроблення сучасної освітньої проблематики, варто зазначити, що цілісне філософське бачення феномену освіти у фокусі цінностей-потреб у сучасних мережевих умовах у наявних доробках висвітлено недостатньо. Ця стаття і покликана певним чином ліквідувати таку понятійну прогалину.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та аналіз трансформації інституційних форм освіти в умовах мережевого суспільства, виявлення особливостей просторової, комунікативної та ризикованої динаміки як стійких (традиційних), так і рухливих (слабоінституціоналізованих) освітніх структур у контексті цифровізації та глобалізації соціального буття.

Вклад основного матеріалу. Сучасна соціальна реальність має цілий набір якісно нових рис, таких як пластичність, варіативність, ризикованість і непередбачуваність соціального буття. І це не дивно, адже ті соціальні фрейми й усталені соціокультурні практики, які в історичній ретроспективі зарекомендували себе як ефективні та надійні, трансформуються і підлаштовуються під динамічно мінливе соціальне середовище. Ускладнюють хід дослідження сучасного соціуму і деформують сам соціальний простір також і процеси, пов'язані з цифровізацією, інформатизацією і глобалізацією світу, а отже, і освіти. Як слушно зазначає Е. Гідденс, ми живемо в часи змін, які

впливають ледь не на кожний аспект того, що ми робимо. На гірше чи на краще, але ми просуваємося вперед до глобального ладу, якого ніхто повністю не розуміє, але наслідки якого ми всі усвідомлюємо [9].

В освіті такі наслідки можуть бути критичними. Колись, ще в часи прокування письменника-фантаста Айзека Азімова, Альберт Ейнштейн писав: «Я боюсь, що обов'язково настане день, коли технології перевершать просте людське спілкування. І тоді світ отримає покоління ідіотів» [10, с. 228].

Нова конфігурація просторових структур, що виникла внаслідок віртуалізації, створює нову реальність, а швидке поширення інформаційних мереж і телекомунікацій розширює й ущільнює інформаційний простір соціуму.

У рамках концепції мережевого суспільства при дослідженні освітньої проблематики, як правило, виникає надзвичайно непросте наукове завдання – вловити динамічну реальність мережевого соціуму, при цьому виокремити в ній стійкі елементи, які й утворюють скелет мережевої структури. Виходячи з подібної логіки, інституційні форми освіти повинні бути досить пластичними, конкурентоспроможними на ринку освіти, а також містити як інноваційні, так і класичні компоненти освітніх практик.

У просторі мережевих взаємодій особливо важливим з дослідницьких позицій є фокус на динамічності суспільного буття, його рухливості, варіативності та багатовимірності [11; 12]. Саме поняття мережі імпліцитно включає в себе необхідну умову інтерактивної комунікації, а вона своєю чергою передбачає постійну взаємодію акторів, їхню консолідацію в єдиний дискурс [13]. Ключовою ж одиницею взаємодії суб'єктів стає так званий «меседж», тобто інформація, що передається різним учасникам мережевих комунікацій. Саме у просторі інформаційних потоків і перебуває мережевий суб'єкт. Крім того, необхідно відзначити, що в мережевому просторі дещо трансформується класичне уявлення про переміщення фізичних тіл та їхню взаємодію, і ця трансформація відбувається в бік так званих «медіумів повідомлень». У цих умовах ми маємо справу з фундаментальними трансформаціями у сфері соціальної онтології.

Мережеве суспільство безпосередньо пов'язане з динамікою, тобто з рухом соціальних структур та їх комунікаціями [14; 15]. Тому, зробивши акцент на мережевій структурі суспільства, доцільним є виділення тих властивостей інституційних форм, які відповідатимуть наступним критеріям. Найбільш оптимальним вибором тут є, на наш погляд, класифікація на основі рухливості та стійкості, що задовольняє двом найважливішим аспектам мережевого соціуму:

1) розвиток гнучкості та пластичності структур мережі, що дозволяє підлаштуватися під мінливе соціокультурне середовище;

2) здатність збагачувати свій соціальний капітал найбільш якісними та ефективними горизонтально орієнтованими зв'язками.

З цієї причини подібна класифікація видається раціональною і послідовною: вона дозволяє вловити динамічність мережі освіти, виявити суспільний топос, який займає кожна конкретна з інституційних форм освіти.

Стійкі інституційні форми освіти в мережевому соціумі [7; 16; 17] мають безліч властивостей, найважливішими з яких у контексті цієї проблеми можна вважати:

- історично перевірену надійність інститутів освіти (школа, коледж, вищий навчальний заклад тощо);
- відносно невисокий ризик-фактор інституту (ідеться про можливість виникнення інституційної кризи, проблеми з фінансуванням тощо);
- чітку регламентацію освітньої діяльності, «вписаність» інституту в правове поле держави;
- протекцію з боку держави: фінансування установ, розвиток інфраструктури, інформаційна та політична підтримка;
- гармонійне поєднання офлайн- та онлайн освіти, надання переваги класичним очним формам навчання;
- зв'язок топосу освітнього простору як із фізичним, так і з віртуальними просторами. Розвиток цифрового освітнього середовища супроводжується відповідними інфраструктурними трансформаціями: створення комп'ютерних класів, обчислювальних центрів, фаблабів;
- безперервність освітнього простору – чітка логіка і механізми переходу між рівнями освіти, що супроводжується як на навчально-методичному, методологічному, так і на морально-етичному рівнях.

Оскільки інститут освіти в контексті мережевих реалій передбачає відкритість, інтерактивність, включеність у соціально-економічний порядок денний держави, то й фізичний простір трансформується відповідно до поточних запитів. Сьогодні проблема полягає в поєднанні ідейної, духовної, цілісної та функціонально-технологічної сторін освіти, на чому неодноразово акцентують увагу сучасні вітчизняні дослідники [1; 18; 19]. Зміна медіумів – це не тільки поява більш ефективних інструментів навчання, а й зміна суб'єктів освітнього процесу. Цілком очевидно, що саме комплексна трансформація інституту освіти як на технологічному, так і на ціннісному рівнях дозволить освітньому простору відповідати вимогам мережевого соціуму. Як слушно зазначає відомий канадський теоретик і практик освітнього менеджменту М. Фуллан, зміни є всюдишними й безперервними, вони дошкуляють нам на кожному кроці. Водночас секрет зростання й розвитку полягає в тому, щоб

навчитися тому, як поводитися з силами змін, використовуючи переваги позитивних і послаблюючи вплив негативних [20].

Ведучи мову про інформаційно ємний топос, звичайно ж, слід зробити фокус на процесах цифровізації освіти. Мережеве суспільство – це концепція, у рамках якої ключова роль відводиться інформації та механізмам її передачі [21; 22]. Саме масове упровадження ІТ-технологій в освітній простір є найважливішою умовою вбудовування в мережевий соціум. Освітній простір починає свою трансформацію, активно включаючи в себе простір віртуальний. Яскравим прикладом такого роду злиття може стати, наприклад, конструювання ЦОС (цифрового освітнього середовища) [23–25]. У вітчизняній вищій школі процес інтеграції цифри в освітній простір вже запущено: багато гуманітаріїв почали рефлексувати специфіку і ризики такого роду інтеграції, а також давати прогнози цьому напрямку [3; 26; 27]. На цей момент аналітика освіти показує, що ЦОС вишу затребуване студентами, використання цифрових технологій і особливо штучного інтелекту у процесі навчання певним чином сприяє задоволенню потреб студентів у знаннях.

Як інституційно стійка форма, вища освіта давно вже вийшла за рамки класичного свого розуміння. Освіта в умовах тотальної інформатизації, цифровізації та диференціації соціального буття стоїть перед серйозними аксіологічними, антропологічними та комунікаційними викликами. Останній з викликів є, як уявляється, найбільш гострим і актуальним. Пояснюється це тим фактором, що в суспільстві глобальної мережі саме інтерактивна комунікація учасників є необхідною умовою життєдіяльності мережевої структури. У свою чергу діяльність актора і його включеність у мережу забезпечує доступ до інформації. Інформація виступає основним ресурсом сучасності, який передається за допомогою комунікації, тобто мереж [13; 28]. Щодо процесу розширення простору мережі, засновник концепції мережевого суспільства Мануель Кастельс в одному зі своїх доробків зазначає, що мережі «являють собою відкриті структури, які можуть необмежено розширюватися шляхом включення нових вузлів, якщо ті здатні до комунікації...» [29].

Окремим пунктом динаміки інституційних форм освіти в мережевому суспільстві є ризикова динаміка. Ведучи мову про мережеве суспільство, слід особливо акцентувати увагу на фундаментальних трансформаціях на рівні соціальної онтології. Простір і час у мережевому суспільстві надзвичайно сильно відрізняються від цих же категорій в умовах інших концепцій суспільного устрою. Контекстом соціальних комунікацій у мережі є неоднорідність, дискретність, нерівномірність соціального простору [30]. Він визначається не фізичною віддаленістю об'єктів взаємодії, а швидкістю їхньої комунікації. Час же, як стверджує М. Кастельс, стає «позачасовим», незліченним у годинах

і днях [29]. Мережеве розуміння сучасного суспільства вимагає перегляду багатьох усталених уявлень, провокуючи вимірювати простір не відстанями, а потоками, відраховувати час не годинами, а подіями. В умовах переосмислення фундаментальних категорій соціального, мультиплікуються ризики, пов'язані з правами і суб'єктивністю людини, міжінституційними відносинами, а також аксіологічними і світоглядними настановами особистості [31–33]. Ще раз підкреслимо, що практично необмежені можливості відкритості, доступності, мобільності освіти в сучасному суспільстві, домінування інструментально-технологічного над ціннісно-духовним сприяють зростанню ризику закріплення за освітою статусу послуги.

Оскільки основною одиницею соціальної комунікації в мережевому суспільстві є інформація [34–36], то і закономірним явищем стає переосмислення функціоналу інституту освіти. Подібного роду переосмислення пов'язане з розумінням освіти суто як інституту передачі знань, які є необхідними для успішного функціонування в умовах мережевого соціуму. Концепція освіти як універсальної соціокультурної діяльності, метою якої є не тільки трансляція актуальних знань, а й виховання гармонійної особистості, здатна відійти на другий план. Мережева реальність, яка сприяє практикоорієнтованим знанням, змушує суб'єкта суспільних відносин переосмислювати стійкі соціальні інститути. Первинною потребою людини стає розширення кола своїх компетенцій, пов'язаних із розумінням ІТ-технологій, роботою зі штучним інтелектом, умінням позиціонувати себе в соціальних мережах. У подібних умовах виховна робота над собою, розвиток свого життєвого і ціннісного світу відкладаються на другий план.

На противагу інституційно стійким формам освіти (для яких характерні: історична «довіра» суспільства, регульованість і системність, традиційність і суб'єктноцентризм), доцільно вести мову про рухливі, або слабоінституціоналізовані форми освіти в мережевому суспільстві. До них варто віднести онлайн-школи, платформи для самоосвіти, коучинг, тьюторство та наставництво.

До основних характеристик подібних форм освіти можна віднести:

- історичну новизну: подібні практики ще перебувають на етапі створення власних традицій;
- пріоритет комерційного результату перед пізнавальним;
- слабе регулювання у правовому полі та високий ступінь автономії;
- орієнтацію на споживчий ринок, пріоритет задоволення актуального соціального та пізнавального запитів суспільства;
- переважання онлайн-формату навчання над офлайн.

Осмислюючи слабоінституціоналізовані форми освіти в мережевому суспільстві з позиції соціальної топології, можна стверджувати, що в цьому разі

переважає інформаційно ємний топос. Однак необхідно враховувати, що досі немає чітких критеріїв, не розроблено суворої класифікації, усього того, що дозволило б віднести той чи інший проєкт, ту чи іншу освітню можливість до певної категорії онлайн-освіти. Також немає і критеріїв якості (крім інтуїтивно-суб'єктивних), які дозволили б користувачам оцінити ефективність використовуваного ресурсу або професіоналізм викладача.

Просторова динаміка тут переважно пов'язана з розширенням саме віртуального простору [37; 38]. У наші дні технологія віртуальної реальності починає використовуватися в багатьох сферах життєдіяльності суспільства. Передусім це сфера розваг, комп'ютерні ігри. Однак зараз віртуальна реальність починає активно застосовуватись і в освіті. У разі слабоінституціоналізованих форм освіти майданчик для взаємодії між замовником і виконавцем уже давно не обмежується одним сайтом або сервісом. Звичайно, на шляху становлення тих же онлайн-шкіл ми могли спостерігати, як буквально вся освітня діяльність поміщається в рамки одного сайту. Однак у міру розвитку подібних форм освіти ми спостерігаємо, як віртуальний простір активно розширюється, включає в себе нових акторів (у тому числі не-людей), створюються нові морально-етичні та пізнавальні горизонти. Однозначною тенденцією просторової динаміки слабоінституціоналізованих форм освіти стає створення екосистем. Мається на увазі той факт, що онлайн-школи, курси тьюторства і наставництва вже давно вийшли за рамки свого первісного розуміння. Проявляється це в наступних процесах.

Перш за все це процес конструювання додаткових сервісів для освітньої платформи, мета яких – створення цілісної та комфортної екосистеми у просторі інформаційно ємного топосу. Оскільки однією з цілей слабоінституціоналізованих форм освіти є комерційний успіх, логічним розвитком стає взаємодія з банківськими системами, системами швидких платежів та іншими форматами оплати послуг. Слабоінституціоналізовані форми освіти тяжіють до неформального спілкування між викладачем і учнем (студентом). Звідси активне освоєння месенджерів, у рамках яких можуть вирішуватися як дрібні, так і серйозні завдання освітнього процесу.

У такому разі неможливо однозначно стверджувати гібридність освітнього простору, як у випадку інституційно стійких форм. Інституційно рухливі форми тяжіють до домінування інформаційно ємного топосу, фактично повністю замінюючи топос реального фізичного простору. Формат онлайн дозволяє охоплювати більшу кількість слухачів, економити кошти на утримання аудиторних приміщень, прискорити процеси комунікації між акторами. Механізм просторової динаміки інформаційно ємного топосу органічно вписується в мережеву логіку [11; 12].

Мережа у просторі інформаційно ємного топосу розширюється шляхом включення нових акторів у структуру мережі, тим самим її розширюючи й ускладнюючи. Особливо примітною тут є роль акторів не-людей. Ними можуть бути нові сервіси, платформи, сервери та обладнання. Зрозуміло, що включення не-людей у мережу неможливе без включення нових співробітників і фахівців, які будуть підтримувати цю мережу в робочому стані.

Просторова динаміка, як і в першому випадку, безпосередньо пов'язана з комунікативною динамікою [30; 39; 40]. Справедливо буде зауважити, що «онлайн-школи» (у широкому сенсі освітні онлайн-структури) – це організації з дистанційного навчання, що швидко зростають і набирають популярність. За короткий термін вони змогли утворити абсолютно новий сегмент на ринку освітніх послуг, потіснивши індивідуальних репетиторів і очні курси (офлайн). Будучи малим бізнесом, ці організації приносять чимало коштів в економіку, сприяють її розвитку. Насиченість і щільність комунікацій слабоінституціоналізованих форм освіти є набагато вищою, аніж форм інституційних. Пов'язано це не тільки з комунікативним ресурсом цифрових технологій, на яких робиться акцент. Фундаментальну відмінність ми виявляємо в самому концепті онлайн-освіти.

Слабоінституціоналізовані форми освіти (курси, онлайн-школи, коучинги) знаходять відгук у надзвичайно широкій цільовій аудиторії у плані як вікових груп, так і соціальних статусів і професій. Якщо в разі класичної університетської освіти ми маємо справу, як правило, з певною хронологією «школа – виш – робота», то в рухливих формах освіти спостерігається нелінійна динаміка. Навіть людина похилого віку, яка вже є досвідченим фахівцем, може звернутися за допомогою до платформ онлайн-освіти, отримати необхідні навички та вміння в зручному дистанційному форматі. Більше того, у сфері слабоінституціоналізованих форм освіти спостерігається надзвичайно складний і неоднозначний процес, який називається «медіатизація освіти». Мається на увазі перехід до відтворюваного (масового) навчального процесу, побудованого на масовому доступі до освітнього контенту, що створюється викладачем через різні медіаносії, переважно електронні. Інакше кажучи, тотальна демократизація доступу до освітнього контенту робить саму цю систему освіти відкритим простором, до якого здатні проникнути і чужі елементи. Може йтися про спам, фішингові посилання та інші види маніпуляцій і шахрайства.

Слабоінституціоналізовані форми освіти, з огляду на масове охоплення своєї діяльності та тотальну інтеграцію в цифровий простір, трансформують і саме знання. Широка аудиторія акторів, які комунікують між собою у просторі онлайн-освіти, впливають на образи знання та його аксіологію. Знання

стає частиною особистого бренду, частиною медійного іміджу. З цієї причини ми часто спостерігаємо, як онлайн-школи звертаються за рекламою в соціальних мережах, залучають клієнтів різними комерційними пропозиціями. У соціальних мережах користувач є тим, що він репостить, на що він підписаний. Тому подібні практики масово тиражуються в суспільній свідомості і відтворюються за допомогою певних символічних конструкцій «бізнес-успіху» і «високого заробітку».

У зв'язку з усім вищесказаним стає зрозуміло, що категорія «знання» в умовах слабоінституціоналізованих форм освіти набуває властивостей, які раніше їй не були властиві. Ми можемо говорити про тотальну комерціалізацію знання, про його медіатизацію і відкритість. Механізмом комунікативної динаміки в цьому випадку є орієнтація онлайн-освіти на соціальні медіа, відтворення в суспільній свідомості образів «комерційного успіху», а також розширення цільової аудиторії освіти за допомогою реклами та інших інформаційних кампаній.

Ризикова динаміка слабоінституціоналізованих форм освіти пов'язана перш за все з їхньою орієнтацією на парадигму «освіта – комерційна послуга». Зрозуміло, закономірним процесом у сучасному світі є той факт, що освіта набуває серйозного відтінку бізнес-системи, а також повноцінного ринку, у рамках якого спостерігається активна боротьба за ресурси та аудиторію. Однак необхідно враховувати, що специфіка мережевого суспільства не повинна призводити до деструкції фундаментальних засад освіти як інституту. До подібного роду фундаментальних елементів слід віднести: орієнтацію на розвиток особистості людини, збагачення людини духовно-моральними сенсами, передачу знань із покоління в покоління, трансляції цінностей і традицій у сучасне людське співтовариство.

Зрозуміло, коли онлайн-школа орієнтується на прибуток і на вдале брендування в соціальних мережах, ми не маємо повного права говорити про відсутність у навчанні виховного та аксіологічного компонента. Однак треба розуміти, що, віддаючи гроші за освітню послугу (до речі, що і характерно для університетської освіти), мислення споживача значно зазнає трансформацій. Освіта і сам її підсумок у вигляді певного переліку компетенцій для освоєння професії стають шляхом, у рамках якого особистість долає себе, відкриває нові горизонти людського пізнання. Тут освіта стає абсолютно передбачуваним процесом, адже ще на старті був закладений певний ресурс, який нібито повинен зумовити успіх на завершальному етапі. Інакше кажучи, механізми орієнтації слабоінституціоналізованих форм освіти на комерційний сектор, трансформація освітнього середовища під відповідний ринок – усе це пов'язано з серйозними ризикогенними процесами, що знаходять свій вираз у потенційній девальвації освіти як суспільного інституту.

Висновки. Таким чином, інституційна структура освіти в умовах мережевого суспільства є надзвичайно динамічною й рухливою. Вона зазнає змін як на фундаментальному соціально-онтологічному, так і на аксіологічному та світоглядному рівнях.

Сучасна освіта перебуває в стані інтенсивної боротьби між двома парадигмами. З одного боку, мережева логіка та ринкові відносини стимулюють сприйняття освіти як комерційної послуги, орієнтованої на миттєвий результат. З іншого боку, зберігається розуміння освіти як фундаментальної цінності, спрямованої на виховання гармонійної особистості та трансляцію духовно-моральних смислів.

Головним ризиком у просторі мережевих комунікацій є так званий «прагматичний детермінізм». Він виявляється у пріоритеті ситуативного знання та інструментальних навичок (ІТ-компетенції, робота зі штучним інтелектом) порівняно з розвитком ціннісного світу особистості. Це створює загрозу девальвації освіти як суспільного інституту, перетворюючи її на «передбачуваний процес» споживання контенту. Масове упровадження ІТ-технологій та медіатизація освіти призводять до того, що знання стає елементом особистого бренду та медійного іміджу. Тотальна демократизація доступу до контенту у слабоінституціоналізованих формах (онлайн-школи, коучинг) посилює комерціалізацію та відкриває простір для маніпуляцій.

Стійкі форми освіти (класичні університети) меншою мірою схильні до ризику втрати аксіологічного складника. Саме вони здатні забезпечити синтез інноваційних цифрових інструментів із традиційним цілеспрямованим перетворенням соціального досвіду на особистий досвід людини.

Подолання ризикової динаміки можливе лише за умови комплексної трансформації інституту освіти. Це передбачає не лише технологічне оновлення інфраструктури, а й активне брендування освіти як високої цінності, збереження ціннісно спрямованих дисциплін та орієнтацію на «гібридне середовище», де технології слугують розвитку людини, а не замінюють його.

Таким чином, у мережевому соціумі освіта не повинна остаточно набути статусу виключно комерційної послуги; її виживання як фундаментального інституту залежить від здатності зберегти ціннісне ядро в умовах тотальної цифровізації та комунікаційної мобільності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексєєва Г., Тихонова Л., Антоненко О., Овсянніков О. Компетентнісний підхід у професійній освіті та інтеграція практикоорієнтованих задач для розвитку сучасної особистості. *Нова педагогічна думка*. 2025. №1. С. 81–88. doi: <https://doi.org/10.37026/2520-6427-2025-121-1-81-88>.

2. Аніщенко О. В., Прийма С. М., Рогушина Ю. В., Гладун А. Я. Індивідуальні освітні траєкторії: андрагогічні тренди в умовах цифровізації суспільства. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2024. Вип. 2. С. 9–25. doi: [https://doi.org/10.35387/od.2\(26\).2024.9-25](https://doi.org/10.35387/od.2(26).2024.9-25).
3. Горна М. О., Курок Б. О., Ірха А. В. Вплив цифрової трансформації на ефективність управління закладами освіти в Україні. *Суспільство та національні інтереси*. 2025. № 4. С. 530–543. doi: [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-4\(12\)-530-543](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-4(12)-530-543).
4. Кубальський О. Н. Посилення взаємодії наукових інституцій з установами освіти та культури в соціально турбулентному просторі. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2023. Вип. 40. С. 33–38. doi: <https://doi.org/10.32782/apfs.v040.2023.6>.
5. Письменний В. В. Інтерактивні методи навчання у вищій школі: використання гейміфікації для симулювання практики організації виробничих процесів. *Наукові записки Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка*. 2025. Вип. 217. С. 43–48. doi: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2025-1-217-43-48>.
6. Семеняко Ю. Б., Брюховецька І. В., Бохонько Є. О. Цифровізація у вищій освіті: інституційні підходи до викладання та навчання. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2023. № 87. С. 182–186. doi: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2023.87.32>.
7. Заміховська О. Л. Соціологічні аспекти освіти в генезі мережного суспільства. *ScienctRise*. 2015. № 11 (1). С. 88–94. doi: <https://doi.org/10.15587/2313-8416.2015.53956>.
8. Чередник О. В. Соціокультурні інтенції безперервної освіти в Україні. *Наукова скарбниця освіти Донеччини*. 2013. № 3. С. 41–44.
9. Гіденс Е. Нестримний світ: як глобалізація перетворює наше життя / пер. з англ. Н. П. Поліщук. Київ : Альтерпрес, 2004. 100 с.
10. Візії та світанки освіти : кол. моногр. / за ред. В. Курила. Київ : Самченко А. М., 2025. 358 с.
11. Дзьобань О. П., Соснін О. В. Мережево-комунікативний простір управління. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії* : зб. наук. пр. 2015. Вип. 63. С. 174–186.
12. Дзьобань О., Соснін О. Інформаційне суспільство як мережево-комунікативний простір управління. *Віче*. 2015. № 10. С. 7–13.
13. Дзьобань О. П. Філософія інформаційних комунікацій : монографія. Харків : Майдан, 2012. 224 с.
14. Дубницький В. І., Писарькова В. Р., Мішустіна Т. С. Формування інформаційно-мережевого цифрового суспільства: ключові аспекти цифрової економіки. *Вісник економічної науки України*. 2025. № 1. С. 183–186. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2025.1\(48\).183-186](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2025.1(48).183-186).
15. Якубець В. О. Базові характеристики інформації в мережевому суспільстві. *Культурологічний альманах*. 2024. Вип. 2. С. 313–317. doi: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.2.37>.

16. Агарков М. В. Парадигма мережевого суспільства Мануеля Кастельса: потенціал теоретичної концептуалізації та імплікації для вищої освіти. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2024. Вип. 52. С. 68–81. doi: <https://doi.org/10.26565/2227-6521-2024-52-06>.
17. Боятюк О. Світоглядне підґрунтя дослідження безперервної освіти в мережевому суспільстві. *Гілея* : наук. вісн. 2014. Вип. 90. С. 313–320.
18. Євсєєв В. О. Інструменти інформальної освіти у сфері захисту критичної інфраструктури: сучасний стан та перспективи розвитку. *Суспільство та національні інтереси*. 2025. № 1. С. 405–414. doi: [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-1\(9\)-405-414](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-1(9)-405-414).
19. Семенишина І. В., Федорчук А. Л., Савастру Н. І. Сучасні тенденції у вищій освіті: роль інтерактивних технологій у покращенні освітнього процесу. *Суспільство та національні інтереси*. 2025. № 4. С. 340–354. doi: [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-4\(12\)-340-354](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-4(12)-340-354).
20. Фуллан М. Сили змін. Вимірювання глибини освітніх реформ. Львів : Літопис, 2000. 269 с.
21. Digital transformation in Ukraine: AI, Metaverse and Society 5.0. Scientific Approbation : monograph / Ed. by: O. Kostenko, Y. Yekhanurov. Calgary : SciFormat Publishing Inc., 2024. 265 p. doi: <https://doi.org/10.69635/978-1-0690482-1-9>.
22. Суспільство, людина, право: сучасний соціокультурний контекст : монографія / О. П. Андрущенко, О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань та ін. ; за ред. О. Г. Данильяна. Харків : Право, 2025. 328 с.
23. Грицай Я. Г. Модель розвитку цифрового освітнього середовища закладу загальної середньої освіти. *ScienceRise. Pedagogical Education*. 2025. № 3. С. 33–38. doi: <https://doi.org/10.15587/2519-4984.2025.336935>.
24. Гуданич Н. М. Інтерактивне цифрове освітнє середовище університету як засіб розвитку пізнавальної ініціативності здобувачів освіти. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки*. 2024. Вип. 3. С. 63–71. doi: <https://doi.org/10.31376/2410-0897-2024-3-56-63-71>.
25. Старцева Н. М., Ільченко В. В., Карпенко О. В. Агентність у цифровому освітньому середовищі: можливості й ризики. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Methodика викладання іноземних мов*. 2025. Вип. 101. С. 147–155. doi: <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2025-101-16>.
26. ChatGPT як інструмент оптимізації самостійної роботи та розвитку цифрової компетентності здобувачів освіти / Єфременко А., Полторацька Г., Насонкіна О. та ін. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2025. Т. 13, № 2. С. 36–47. doi: <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol13i2-005>.
27. Ярошук Я. О. Систематизація проблем впровадження цифровізації у систему вищої освіти. *Суспільство та національні інтереси*. 2025. № 1. С. 699–711.
28. Дзьобань О. П. Філософія інформаційного права: світоглядні й загальнотеоретичні засади : монографія. Харків : Майдан, 2013. 360 с.

29. Castells M. Informationalism, networks, and the network society: a theoretical blueprint. URL: <https://annenberg.usc.edu/sites/default/files/2015/04/28/Informationalism%2C%20Networks%20and%20the%20Network%20Society.pdf> (дата звернення: 18.11.2025).
30. Дзьобань О. П., Левада О. В. Самоорганізація в соціальному просторі: філософський аспект. *Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2011. Вип. 8. С. 3–11.
31. Андрущенко О. П. Права людини на перехресті цивілізацій: концептуалізація, методологія та футурологія : монографія. Харків : Право, 2025. 208 с.
32. Дзьобань О. П., Андрущенко О. П. Самоідентифікація особистості в сучасному інформаційному просторі: до концептуалізації смислу. *Інформація і право*. 2025. №2 (53). С. 44–55. doi: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2025.2\(53\).334041](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2025.2(53).334041).
33. Дзьобань О. П., Жданенко С. Б. Множинна ідентичність особистості у мережевих умовах: до антропологічних засад інформаційного права. *Інформація і право*. 2020. № 3 (34). С. 34–45. doi: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2020.3\(34\).220990](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2020.3(34).220990).
34. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Дослідження соціальних комунікацій: евристичний потенціал моделей Н. Лумана та К. Шеннона. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2025. №1 (64). С. 8–24. doi: <https://doi.org/10.21564/2663-5704.64.324488>.
35. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Інформатизація як атрибут інформаційного суспільства: від ретроспекції до сучасної рефлексії. *Інформація і право*. 2022. №1 (40). С. 9–20. doi: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2022.1\(40\).254338](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2022.1(40).254338).
36. Дзьобань О. П., Прудникова О. В. До питання про розуміння феномена інформації. *Інформація і знання. Інформація і право*. 2024. №3 (50). С. 18–30. doi: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2024.3\(50\).311597](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2024.3(50).311597).
37. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Віртуальна реальність і кіберпростір як атрибути сучасного суспільства. *Інформація і право*. 2020. №4 (35). С. 9–21. doi: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2020.4\(35\).221212](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2020.4(35).221212).
38. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Віртуальність у соціальному середовищі: просторовий модус. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія*. 2021. №1 (48). С. 34–50. doi: <https://doi.org/10.21564/2075-7190.48.224377>.
39. Дзьобань О. П. Темпоральна складова у просторово-часовому континуумі віртуальної реальності. *Стратегічні пріоритети*. 2018. №2 (47). С. 118–126.
40. Данильян О., Дзьобань О. Інформаційне суспільство: амбівалентність динаміки розвитку. *Acta De Historia & Politica: Saeculum XXI*. 2020. №1. С. 39–49. doi: <https://doi.org/10.26693/ahpsxxi2019.01.039>.

REFERENCES

1. Aliexsieieva, H., Tykhonova, L., Antonenko, O., Ovsiannikov, O. (2025). Kompetentnisnyi pidkhid u profesiinii osviti ta intehtratsiia praktyko oriientovanykh zadach dlia rozvytku suchasnoi osobystosti. *Nova pedahohichna dumka – New pedagogical thinking, 1*, 81–8. doi: <https://doi.org/10.37026/2520-6427-2025-121-1-81-88> [in Ukrainian].
2. Anishchenko, O. V., Pryima, S. M., Rohushyna, Yu.V., Hladun, A. Ia. (2024). Indyvidualni osvitni traiektorii: andrahohichni trendy v umovakh tsyfrovizatsii suspilstva. *Osvita doroslykh: teoriia, dosvid, perspektyvy – Adult education: theory, experience, prospects, Issue 2*, 9–25. doi: [https://doi.org/10.35387/od.2\(26\).2024.9-25](https://doi.org/10.35387/od.2(26).2024.9-25) [in Ukrainian].
3. Horna, M. O., Kurok, B. O., Irkha, A. V. (2025). Vplyv tsyfrovoi transformatsii na efektyvnist upravlinnia zakladamy osvity v Ukraini. *Suspilstvo ta natsionalni interesy – Society and national interests, 4*, 530–543. doi: [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-4\(12\)-530-543](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-4(12)-530-543) [in Ukrainian].
4. Kubalskyi, O. N. (2023). Posylennia vzaiemodii naukovykh instytutsii z ustanovamy osvity ta kultury v sotsialno-turbulentnomu prostori. *Aktualni problemy filosofii ta sotsiologii – Current issues in philosophy and sociology, Issue 40*, 33–38. doi: <https://doi.org/10.32782/apfs.v040.2023.6> [in Ukrainian].
5. Pysmennyi, V. V. (2025). Interaktyvni metody navchannia u vyshchii shkoli: vykorystannia heimifikatsii dlia symuliuвання praktyky orhanizatsii vyrobnychykh protsesiv. *Naukovi zapysky Tsentralnoukrainskoho derzhavnogo universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka – Scientific Notes of the Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University, Issue 217*, 43–48. doi: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2025-1-217-43-48> [in Ukrainian].
6. Semeniako, Yu.B., Briukhovetska, I. V., Bokhonko, Ye.O. (2023). Tsyfrovizatsiia u vyshchii osviti: instytutsiini pidkhody do vykladannia ta navchannia. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh – Pedagogy of creative personality formation in higher and general education schools, 87*, 182–186. doi: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2023.87.32> [in Ukrainian].
7. Zamikhovska, O. L. (2015). Sotsiologichni aspekty osvity v genezi merezhnogo suspilstva. *ScientRise, 11(1)*, 88–94. doi: <https://doi.org/10.15587/2313-8416.2015.53956> [in Ukrainian].
8. Cherednyk, O. V. (2013). Sotsiokulturni intentsii bezpererвної osvity v Ukraini. *Naukova skarbnytsia osvity Donechchyny – The scientific treasure trove of education in Donetsk Oblast, 3*, 41–44 [in Ukrainian].
9. Hidens, E. (2004). Nestrymnyi svit: yak hlobalizatsiia peretvoriuie nashe zhyttia. Kyiv: Alterpres [in Ukrainian].
10. Vizii ta svitanky osvity. (2025) / V. Kurylo (Ed.). Kyiv: FOP Samchenko A. M. [in Ukrainian].
11. Dzoban, O. P., Sosnin, O. V. (2015). Merezhevo-komunikatyvnyi prostir upravlinnia. *Humanitarnyi visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii: Zbirnyk naukovykh*

- prats – Humanitarian Bulletin of Zaporizhzhia State Engineering Academy: Collection of Scientific Papers, Issue 63, 174–186* [in Ukrainian].
12. Dzoban, O., Sosnin, O. (2015). Informatshiine suspilstvo yak merezhevo-komunikatyvnyi prostir upravlinnia. *Viche – Veche, 10, 7–13* [in Ukrainian].
 13. Dzoban, O. P. (2012). *Filosofia informatshiinykh komunikatsii*. Kharkiv: Maidan [in Ukrainian].
 14. Dubnytskyi, V. I., Pysarkova, V. R., Mishustina T. S. (2025). Formuvannia informatshiino-merezhevoho tsyfrovoho suspilstva: kluchovi aspekty tsyfrovoi ekonomiky. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy – Bulletin of Economic Science of Ukraine, 1, 183–186*. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2025.1\(48\).183-186](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2025.1(48).183-186) [in Ukrainian].
 15. Iakubets, V. O. (2024). Bazovi kharakterystyky informatshii v merezhevomu suspilstvi. *Kulturolohichniy almanakh – Cultural almanac, Issue 2, 313–317* doi: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.2.37> [in Ukrainian].
 16. Aharkov, M. V. (2014). Paradyhma merezhevoho suspilstva Manuela Kastelsa: potentsial teoretychnoi kontseptualizatsii ta implikatsii dlia vyshchoi osvity. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina – Bulletin of V. N. Karazin Kharkiv National University, Issue 52, 68–81*. doi: <https://doi.org/10.26565/2227-6521-2024-52-06> [in Ukrainian].
 17. Boiatiuk, O. (2014). Svitohliadne pidgruntia doslidzhennia bezperervnoi osvity v merezhevomu suspilstvi. *Hileia: naukovyi visnyk – Gileya: Scientific Bulletin, Issue 90, 313–320* [in Ukrainian].
 18. Ievsieiev, V. O. (2015). Instrumenty informalnoi osvity u sferi zakhystu krytychnoi infrastruktury: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku. *Suspilstvo ta natsionalni interesy – Society and national interests, 1, 405–414*. doi: [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-1\(9\)-405-414](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-1(9)-405-414) [in Ukrainian].
 19. Semenyshyna, I. V., Fedorchuk, A. L., Savastru, N. I. (2025). Suchasni tendentsii u vyshchii osviti: rol interaktyvnykh tekhnolohii u pokrashchenni osvitnoho protsesu. *Suspilstvo ta natsionalni interesy – Society and national interests, 4, 340–354*. doi: [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-4\(12\)-340-354](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-4(12)-340-354) [in Ukrainian].
 20. Fullan, M. (2000). *Syly zmin. Vymiriuvannia hlybyny osvitnikh reform*. Lviv: Litopys [in Ukrainian].
 21. *Digital transformation in Ukraine: AI, Metaverse and Society 5.0. Scientific Approbation (2024)* / Ed. by: O. Kostenko, Y. Yekhanurov. Calgary: SciFormat Publishing Inc. doi: <https://doi.org/10.69635/978-1-0690482-1-9>
 22. *Suspilstvo, liudyna, pravo: suchasnyi sotsiokulturnyi kontekst (2025)*. / O. H. Danylian (Ed.). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
 23. Hrytsai, Ya.H. (2025). Model rozvytku tsyfrovoho osvitnoho seredovyshcha zakladu zahalnoi serednoi osvity. *ScienceRise. Pedagogical Education, 3, 33–38*. doi: <https://doi.org/10.15587/2519-4984.2025.336935> [in Ukrainian].
 24. Hudanych, N. M. (2024). Interaktyvne tsyfrove osvitnie seredovyshche universytetu yak zasib rozvytku piznavalnoi initsiatyvnosti zdobuvachiv osvity. *Visnyk Hlukhivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Oleksandra Dovzhenka. Pedahohichni nauky – Bulletin of the Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National*

- Pedagogical University. Pedagogical Sciences, Issue 3, 63–71. doi: <https://doi.org/10.31376/2410-0897-2024-3-56-63-71> [in Ukrainian].*
25. Startseva, N. M., Ilchenko, V. V., Karpenko, O. V. (2025). Ahentnist u tsyfrovomu osvithnomu seredovyshchi: mozhlyvosti y ryzyky. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. seriia: Inozemna filolohiia. Metodyka vykladannia inozemnykh mov – Bulletin of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: Foreign Philology. Methods of Teaching Foreign Languages, Issue 101, 147–155. doi: <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2025-101-16> [in Ukrainian].*
 26. Iefremenko, A., Poltoratska, H., Nasonkina, O., Marchenkov, M., Aleksienko, Ya. (2025). ChatGPT yak instrument optymizatsii samostiinoi roboty ta rozvytku tsyfrovoi kompetentnosti zdobuvachiv osvity. *Osvita. Innovatyka. Praktyka – Education. Innovation. Practice, Vol. 13, Issue 2, 36–47. doi: <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol13i2-005> [in Ukrainian].*
 27. Iaroshchuk, Ya.O. (2025). Systematyzatsiia problem vprovadzhennia tsyfrovizatsii u systemu vyshchoi osvity. *Suspilstvo ta natsionalni interesy – Society and national interests, 1, 699–711 [in Ukrainian].*
 28. Dzoban, O. P. (2013). Filosofiia informatsiinoho prava: svitohliadni y zahalnoteoretychni zasady. Kharkiv: Maidan [in Ukrainian].
 29. Castells, M. (2015). Informationalism, networks, and the network society: a theoretical blueprint. URL: <https://annenbergl.usc.edu/sites/default/files/2015/04/28/Informationalism%2C%20Networks%20and%20the%20Network%20Society.pdf>.
 30. Dzoban, O. P., Levada, O. V. (2011). Samoorhanizatsiia v sotsialnomu prostori: filosofskyi aspekt. *Visnyk Natsionalnoi yurydychnoi akademii Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho. Seriia: Filosofiia, filosofiia prava, politolohiia, sotsiolohiia – Bulletin of the Yaroslav Mudryi National Law Academy of Ukraine. Series: Philosophy, Philosophy of Law, Political Science, Sociology, Issue 8, 3–11 [in Ukrainian].*
 31. Andrushchenko, O. P. (2025). Prava liudyny na perekhresti tsyvilizatsii: kontseptualizatsiia, metodolohiia ta futurolohiia. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
 32. Dzoban, O. P., Andrushchenko, O. P. (2025). Samoidentyfikatsiia osobystosti v suchasnomu informatsiinomu prostori: do kontseptualizatsii smyslu. *Informatsiia i pravo – Information and law, 2(53), 44–55. doi: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2025.2\(53\).334041](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2025.2(53).334041) [in Ukrainian].*
 33. Dzoban, O. P., Zhdanenko, S. B. (2020). Mnozhynna identychnist osobystosti u merezhevykh umovakh: do antropolohichnykh zasad informatsiinoho prava. *Informatsiia i pravo – Information and law, 3(34), 34–45. doi: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2020.3\(34\).220990](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2020.3(34).220990) [in Ukrainian].*
 34. Danylian, O. H., Dzoban, O. P. (2025). Doslidzhennia sotsialnykh komunikatsii: evrystychnyi potentsial modelei N. Lumana ta K. Shennona. *Visnyk Natsionalnoho yurydychnoho universytetu imeni Yaroslava Mudroho. Seriia: filosofiia, filosofiia prava, politolohiia, sotsiolohiia – Bulletin of the Yaroslav Mudryi National Law Academy of Ukraine. Series: Philosophy, Philosophy of Law, Political Science, Sociology, 1(64), 8–24. doi: <https://doi.org/10.21564/2663-5704.64.324488> [in Ukrainian].*

35. Danylian, O. H., Dzoban, O. P. (2022). Informatyzatsiia yak atrybut informatsiinoho suspilstva: vid retrospektsii do suchasnoi refleksii. *Informatsiia i pravo – Information and law*, 1(40), 9–20. doi: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2022.1\(40\).254338](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2022.1(40).254338) [in Ukrainian].
36. Dzoban, O. P., Prudnykova, O. V. (2024). Do pytannia pro rozuminnia fenomena informatsii. *Informatsiia i znannia. Informatsiia i pravo – Information and law*, 3(50), 18–30 doi: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2024.3\(50\).311597](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2024.3(50).311597) [in Ukrainian].
37. Danylian, O. H., Dzoban, O. P. (2020). Virtualna realnist i kiberprostir yak atrybuty suchasnoho suspilstva. *Informatsiia i pravo – Information and law*, 4(35), 9–21 doi: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2020.4\(35\).221212](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2020.4(35).221212) [in Ukrainian].
38. Danylian, O. H., Dzoban, O. P. (2021). Virtualnist u sotsialnomu seredovyshchi: prostorovy modus. *Visnyk Natsionalnoho yurydychnoho universytetu imeni Yaroslava Mudroho. Serii: Filosofiia – Bulletin of the Yaroslav Mudryi National Law Academy of Ukraine. Series: Philosophy, Philosophy of Law, Political Science, Sociology*, 1(48), 34–50. doi: <https://doi.org/10.21564/2075-7190.48.224377> [in Ukrainian].
39. Dzoban, O. P. (2018). Temporalna skladova u prostoro-chasovomu kontynuumi virtualnoi realnosti. *Stratehichni priorytety – Strategic priorities*, 2(47), 118–126 [in Ukrainian].
40. Danylian, O., Dzoban, O. (2020). Informatsiine suspilstvo: ambivalentnist dynamiky rozvytku. *Acta De Historia & Politica: Saeculum XXI*, 1, 39–49. doi: <https://doi.org/10.26693/ahpsxxi2019.01.039> [in Ukrainian].

Danylian Oleg Gennadiyovich, Doctor of Philosophical Sciences, Professor, Head of Philosophy Department, Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv, Ukraine

Dzoban Olexander Petrovych, Doctor of Philosophical Sciences, Professor, Chief research fellow State Scientific Institution «Institute of Information, Security and Law of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine», Kharkiv, Ukraine

EDUCATION AS A SERVICE VS. EDUCATION AS A VALUE: RISK DYNAMICS IN THE CONTEXT OF NETWORKED COMMUNICATIONS

The article explores the transformation of the institutional structure of education within the framework of the emerging network society. It analyzes qualitatively new features of contemporary social reality—such as plasticity, variability, and unpredictability—which

necessitate the adaptation of educational frames. The study proposes a classification of educational forms based on the criteria of mobility and stability: institutionally stable (traditional higher education institutions) and weakly institutionalized (online schools, self-education platforms, coaching). The author argues that contemporary education is in a state of intense conflict between two paradigms: 1) The Network Logic: Market relations and networked structures promote the perception of education as a commercial service oriented toward immediate results; 2) The Axiological Tradition: The enduring understanding of education as a fundamental traditional value. The article substantiates the conclusion that risk-prone dynamics can only be overcome through a comprehensive transformation of the educational institution.

Keywords: *network society, networked communications, artificial intelligence, digitalization of education, mediatization of education, information-intensive topoi, axiological risks.*

Статтю подано / Submitted: 26.01.2026

Доопрацьовано / Revised: 05.02.2026

Схвалено до друку / Accepted: 10.02.2026

Опубліковано / Published: 06.05.2026

